

FR. R. KREUTZWALDI SIDEMEIST KAASAJA EESRINDLIKU INTELLIGENTSI, ERITI VENE AKADEEMIKUTEGA *

Filoloogiateaduste kandidaat L. Raud

Tartu Opetajate Instituut

Valgustusaja demokraadi Fr. R. Kreutzwaldi juubelipidustuste elevus on vaibunud. Seoses sellega pole ülearune teha mõningaid järeldusi, konkretiseerida pidumeeleolus antud hinnanguid ja üldistusi, et tuua meile lähemale Kreutzwaldi tööpingest kantud mitme-palgelist argipäeva.

Kreutzwaldi juubeliaasta väljaannetes on põhjendatult rõhutatud tema kontakti kaasaja eesrindliku intelligentsi, eriti vene akadeemikutega. Üldistused, mis sellega seoses on esile toodud, vajavad aga mõnes osas konkretiseerimist, kui ei taheta jääda üldsõnalise piiridesse ja muutuda seega väheveenvaks.

Järgnevas ettekandes puudutan peamiselt Kreutzwaldi sidemeid vene akadeemikute ning nendele lähedalseisvate uurijate ja soome teadlastega. Peatuksin kõigepealt neil asjaoludel, mis viisid Kreutzwaldi kontakti omaaja progressiivse intelligentsiga. Ühtlasi püüan näidata nende sidemete arenemist ja osatähtsust Kreutzwaldi tegevuses.

Kreutzwaldi loomingulise ja ühiskondliku tegevuse kõrgaeg haarab aastaid 1850—1870. Neil aastail kujunes ta väljapaistvaks ühiskondlikuks võitlejaks, eesti kirjanduse ja kultuurielu keskseks kujuk.

Teravnev klassivõitlus, mis hoogustus läinud sajandi keskpaiku, haaras endaga kaasa üha laiemaid rahvahulki kogu tsaariveneemaal. Pärisorjusliku rõhumisega intensiivistus vabadusideede levik, mis aktiveeris ühtlasi eesrindlikku intelligentsi võitlusse pärisorjusliku korra ja selle igandite vastu.

Kreutzwaldi positsioon sel võitlusareenil omas erilmet, olenes sellest, et ta ise põlvnes sama rahva hulgast, kelle huvide eest ta võitles. Isiklikult läbi elanud ja näinud rahva kannatusi, toetus ta oma võitluses rahva loovatele jõududele. Ta rakendas

* Käesolev ettekanne esitati Tartu Opetajate Instituudi teaduslikul konverentsil aprillis 1954.

esmakordselt teadlikult rahvaloomingut võitlusrelvana tema rõhumisest vabastamiseks. Valgustuslikud inimarmastuse abstraktsed ideed, mis õhutasid kaasaegsete valgustajate pärisorjusevastast võitlust, põimusid Kreutzwaldi puhul tihedalt armastusega konkreetse rahva vastu. Tema võitlust tiivustas esijoones usk selle rahva elujõusse ja eluõigustesse. See tagas Kreutzwaldi võitluse löögijõu ja kirglikkuse, võrreldes kaasaegsete balti literaatidega, kellel enamikus puudus usk eesti rahva võimetesse. Et aga taastada rahva eluõigus, selleks tuli otsida esialgu kaudseid teid, sest avalik väljaastumine rahva kaitseks pärisorjuslikes tingimustes oli võimatu.

Alates 1830-ndatest aastatest hakkas Kreutzwald avaldama kaastööd balti-saksa ajakirjanduse veergudel (G. Merkeli „Provinzialblatt...“ (1828—1838); „Inland“ (1836—1863)). Ta alustas kõigepealt eesti rahva kommete ja tavade tutvustamisega ning avaldas folkloristlikke ja etnograafilisi kirjutusi „Inlandis“. Siin ilmus talt alates 1837. aastast ülevaateid pulma-, matuse-, uusaasta-, vastla-, jõulu- ja mitmesuguste rahvausukommete ja tavade kohta.¹ Neis rõhutas ta eesti rahva loominguilisi võimeid, näitas rahvakommete ja uskumuste omapära ning neis kajastuvaid üldinimlikke jooni. Samas valgustas ta küsimusi eesti mütoloogiast ning esitas andmeid mõningate eesti muistendite kohta. Nende kui ka arvukate rahva elujärge puudutavate kirjutuste eesmärgiks oli kaasa tõmmata eesrindlikke haritlasi võitluseks orjastatud rahva huvide eest. Siin avaldus ühelt poolt Kreutzwaldi siiras tahe jalule seada veoloomaks alandatud rahva inimväärikus haritud maailma silmis, teisalt aga püüd tähelepanu juhtida kurnamiskorrast tingitud masendavale rahva viletsusele.

Tiivustatuna nimetatud eesmärkidest võttis Kreutzwald osa üritustest, mis tol ajal olid suunatud eesti maa ja rahva tundmaõppimisele. Viimasel alal etendas 1840. aastail tähelepanuvat osa Tartus Fr. R. Faehlmanni ja teiste progressiivsete haritlaste poolt asutatud Õpetatud Eesti Selts (1838), mis seadis oma ülesandeks „edendada teadmisi eesti rahva minevikust ja olevikust, keelest ja kirjandusest kui ka eestlaste asustatud maast“, nagu konstateerib seltsi põhikirja esimene paragrahv.

Juba algusest peale on Kreutzwald Õpetatud Eesti Seltsi aktiivsemaid liikmeid, kes rahva kasusid silmas pidades kogu innuga püüab kaasa töötada seltsi eesmärkide teostamisel. Seoses sellega hakkab Kreutzwaldi nimi üha sagedamini esinema „Inlandis“ kõrval ka ÕES-i väljaannete veergudel. Vastavad andmed nimetatud allikates kõnelevad, et ta alates 1839. aastast teostas arheoloogilisi kaevamisi ja vanade matusepaikade uurimisi Võru ümbruses. Koos G. V. Liphartiga (Vastseliinast) kaevas ta näiteks lahti vanu matusepaiku Vastseliinas ja Saaluses 1840. a. suvel, koos H. Krümeriga (Võru samanimelise kasvatusasutuse direktor) Varbus

¹ Fr. R. Kreutzwald, Maailm ja mõnda, 1953, lk. 57 jj.

ja Kääpal (1848. a.): Oma avastuste ja leidude kohta esitas ta aruandeid arheoloogilisi kaevamisi organiseerivale Õpetatud Eesti Seltsile.

Ülevaade Kreutzwaldi ja Lipharti uurimiskäikudest ja kaevamistest aastail 1839—1841 ilmus ÕES-i toimetustes J. S. Boubrigi sulest.² Ülevaates rõhutatakse suurt hoolt ja indu, millega asjaosalised kaevamisi teostasid Põlvas, Rõuges, Kasaritsas, Vastseliinas jm. Ülevaade on koostatud Kreutzwaldi aruannete põhjal ja sisaldab üksikasjalikke teateid nii kalmude asupaikade kui ka teostatud kaevamiste ja mõõtmiste kohta. Muu hulgas vihjab Boubrig sellele, et Kreutzwald kalmude asukohtade uurimisel on kasutanud abimaterjalina ka teadaolevaid muistendeid rahvasuust. Matusepaikadest ja mujalt (põldudelt) saadud leiud (mündid ja luud) saadeti Õpetatud Eesti Seltsile säilitamiseks. Nagu teame, kujunes Õpetatud Eesti Selts sel teel suuremaks müntide kogu omanikuks Eestis, mis seoses seltsi likvideerimisega (1950) anti säilitamiseks ENSV TA Ajaloomuuseumile; luud ja muud leiud aga on üle antud Arheoloogilisele muuseumile juba varem Õpetatud Eesti Seltsi poolt.

Samas ülevaates kõneleb Boubrig ka Kreutzwaldi poolt uuritud vanadest kirikuasemetest Võru ümbruses, sidudes neid jällegi tuntud muistenditega maa alla või järve põhja vajunud kirikutest. Toonitades Kreutzwaldi ja Lipharti teeneid kaevamiste alal, õhutab Boubrig teisigi Õpetatud Eesti Seltsi liikmeid järgnema nende eeskujule.

Arheoloogilised kaevamised olid Kreutzwaldile kõrvalharrastuseks, millele ta võis end pühendada ainult lühikest aega suvel. Kuid oma saavutustega sel alal oli ta äratanud Õpetatud Eesti Seltsi tegelaste tähelepanu. Ja kui siis kütseala külge aheldatud Kreutzwald oma kõrvalharrastustes on sunnitud tegema pause, muutub rahutuks sõber Faehlmann Tartus ja asub teda ergutama kirja teel. „Kas sa enam surnukünkaid ei ole läbi tuhninud — ja mis sa leidsid — ja kelle luud nende sees magavad, kas eesti rahva või varjäägi tondid? Küll sa ehk ju targa mehe raamatut lugesid — kondid ja ehted ja sõjariistad, kõik on tontide oma. Euroopa põhjapoolsed rahvad olid küll kõik, nii palju kui neid oli, meie maakest surnu-hingamise-kohaks välja otsinud. Sina oleksid mees, kes jampsijale luuavart võiksid näidata.”³ Kirjas mainitud „targa mehe” raamat oli ajaloolase Fr. Kruse teos „Necrolivonica oder Alterthümer Liv-, Est- und Curlands” (1842), milles autor vanadest matusepaikadest leitud esemed ja luud omistab varjaagidele.

Nii „Inlandis” kui ka Õpetatud Eesti Seltsi toimetustes järgnevatel aastatel avaldatud teated kõnelevad sellest, et Kreutzwald jätkas võimaluste piires matusepaikade uurimist Võru ümbruses

² J. S. Boubrig, Notizen über alte Gräber..., Verhandlungen GEG I (1844), lk. 87—99.

³ Faehlmanni kiri Kreutzwaldile 11. V 1843.

1840. a. lõpuni. Ta avaldas siin hüpoteese Aruküla koobastiku (Tartu lähedal) tekkimise kohta ning arendas poleemikat 1844. a. „Inlandi” veergudel Fr. Krusega, kes nende koobaste tekkimise sidus liivavõtmise kohtadega. Kreutzwaldi arvates aga võisid need algselt teenida varjupaiga osa sõjaaegadel.⁴ Koobastiku tekkimise küsimus pole tänapäeval veel lõplikult selgitatud. Minevikus võisid need teenida nii liivavõtmise kui ka sõjaaegse varjupaiga ülesannet.

Ülevaate oma kaevamistest ja leidudest, mis tema poolt olid teostatud pärast eelmainitud Boubrigi aruande ilmumist (1844), saadab Kreutzwald 1849. a. Eestimaa Kirjanduse Seltsile ning see ilmub ajaloolaste F. G. Bunge ja C. J. Pauckeri toimetatud ajakirjas.⁵ Selles kirjeldab ta kaevamisi Rõuges, Põlvas, Tilleorus, Varbuses, Kääpal ja Viiral (Räpinas). Ta annab ülevaates täpseid daatumeid kaevamiste teostamisest, mõõtmetest ja leidudest, meenutab matusepaikadega seosesolevaid rahvasuust kuulnud muistendeid, kuid viimastesse suhtub ta kriitiliselt ja hoiatab võtmast rahvafantaasiat puhta kullana.

Ülevaates peegeldub teatav poeetiline suhtumine oma harrastusalasse. Astudes jalgsi mööda „ühehobuse-vankrile” määratud kitsast teed Viira poole, on ta võlutud vaheldusrikkast orumaastikust Voo jõe kaldal, mis talle meenutab „Liivimaa Sveitsi” Koiva jõe ümbruskonnas. Emotsionaalselt edasiantud kirjelduses kajastub uute avastuste ootuselevust, mida ei suutnud jahutada ka asjaolu, et leiud matusepaikadest mitmesugustel põhjustel osutusid üsna nappideks. Nagu Kreutzwald hiljem märgib, on ta „neist surmataredest nooremail aastail umbes viiskümmend läbi tuhinnud”. Resultaat, nagu ta väidab, „jäi selle peale kulutatud vaevast kaugele maha. Suurem jagu ei andnud midagi muud kui veidi järelejäänud tuhka, puusütt, animaalselt sütt ja pisukesi luudimente”.⁶

Vaatamata leidude vähesusele väärib siiski tunnustust Kreutzwaldi tegevus vanade matusepaikade avastamise ja nende kirjeldamise osas. Püüd sellega teenida teadust ja oma rahvast väärib eeskujuna esiletõstmist tänapäevalgi.

Arheoloogiliste uurimiste kõrval tegeles Kreutzwald 1840-ndail aastail eesti rahvaluule ja etnograafia-alaste küsimustega. Ta tõi isiklikult või saatis materjali rahvalaulude, rahvariiete kirjelduste ja rahvamuistendite näol Õpetatud Eesti Seltsile.

1847. a. käis Kreutzwald Setumaal tutvumas Pihkva eestlaste lauluvaraga ning avastas siin oma üllatuseks aardeid, millest tal varem polnud aimugi. „Oma häbiks” pidi ta avalikult tunnistama, et ta juba 15 aastat on soojendanud endas mingisugust eelarva-

⁴ Vrd. Fr. R. Kreutzwald, *Maailm ja mõnda*, 1953, lk. 81 jj.

⁵ Fr. Kreutzwald, *Mittheilung über alte Gräber in der Umgegend Werro's*. Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands VI (1851), lk. 80—99.

⁶ Kreutzwaldi kiri Yrjö-Koskinenile 10. I 1867.

must, nagu oleksid pihkva eestlaste laulud hoopis väärtusetud. Koos näidetega setu rahvalauludest avaldas ta Opetatud Eesti Seltsi toimetustes vaimustusest õhkuva kirjutuse pihkva eestlastest, nende lauludest ja keelest.⁷ Vabanenud eelarvamuste kammitsaist, tegi ta ühtlasi OES-ile ettepaneku asuda setu rahvalaulude kogumisele. Selleks otstarbeks määraski OES Märt Mohnile (Krümmeri kooli teenijale Võrus, keda Kreutzwald mitmel puhul hindab rahvaluule hea tundjana) 12 rbl. setu laulude kogumiseks.

Arheoloogiliste uurimuste teostajana, rahvaluule uurijana ja kogujana pälvis Kreutzwald kaasaegsete teenitud tunnustuse. Juba 1847. a. valitakse ta Eestimaa Kirjanduse Seltsi kirjavahetajaks liikmeks, 1849. a. jaanuaris Opetatud Eesti Seltsi auliikmeks. Ta on muutumas autoriteediks eesti rahva mineviku pärimuste tundjana.

Kui siis 40-ndate aastate lõpul Tallinnas Eestimaa Kirjanduse Seltsi ringkondades eesti rahvaluule koguja ja trükkitoimetaja H. Neusi algatusel tekib eesti rahvalaulude väljaandmise mõte, on Kreutzwald see, kelle poole H. Neus pöördub abipalvega kaasa aidata selle mõtte teostamisel. Oma kirjas Faehlmannile kirjutab Kreutzwald poolnaljatades: „Kavatsetud eesti rahvalaulude väljaandmine teeb Tallinna härradele peavalu; lauludes on rohkem sõnu kui Hupeli sõnaraamatus, ja ka soome keelest ei saa alati abivägesid tuua, sellepärast tahavad minu vaese mehe adraga oma sööti üles künda. Saab näha, mis sea tungermaa sellest saab.”⁸

Kreutzwaldi koostöö Neusiga kujunes viljakaks. H. Neusi „Eesti rahvalauludes”⁹ on avaldatud üle 60 Kreutzwaldi poolt üles kirjutatud rahvalaulu, mis moodustab ligi veerandi kogu teose mahust. Samuti on Neus oma lauludele lisatud kommentaarides kasutanud Kreutzwaldi andmeid sõnade seletamisel jm. Ühise koostöö viljana ilmus neil mõni aasta hiljem Peterburi Teaduste Akadeemia väljaandel „Eestlaste müütilised ja maagilised laulud” Neusi kommentaaridega.¹⁰ Laulude tekstid on enamikus Kreutzwaldilt. Pihkva eesilastelt, Järva- ja Virumaalt üleskirjutatud rahvalaulud on aga osalt täiendatud ja ümber töötatud. Laulukatkendeid liites või täiendades on neisse sisse põimitud eesti rahvaluules puuduvaid pseudomütoloogilisi nimesid (Vanemuine jt.) ja kujutlusi. Säärane talitusviis on sundinud kommenteerijat mõnikord ringi ekslema põhjendamatute väidete ja oletuste labürindis. Nõiasõnad teose lõpuosas vastavad aga enamikus rahvasuus tuntud variantidele. Teos tervikuna peegeldab kaasajal levinud mütoloogilise koolkonna käsitust rahvaloomingust kui mütoloogiliste kujutluste

⁷ Mittheilungen über Volkslieder bei den in Pleskauschen Gouvernement angesiedelten Esten... Verhandlungen GEG II₂ (1848), lk. 43—62. Eesti keeles: Fr. R. Kreutzwald, Maailm ja mõnda, 1953, lk. 105.

⁸ Kreutzwaldi kiri Faehlmannile 14. VII 1847.

⁹ H. Neus, Ehstnische Volkslieder. Urschrift und Uebersetzung, 3 vihku. Reval, 1850—1852.

¹⁰ Fr. Kreutzwald und H. Neus, Mythische und magische Lieder der Ehsten. St. Petersburg, 1854.

poeesiast ja on säärasena huvitavaks dokumendiks Kreutzwaldi ja ta kaasaegsete folkloristlike vaadete uurimisel.

Kreutzwaldi üha saginevad esinemised „Inlandi” ja Õpetatud Eesti Seltsi toimetuste veergudel äratasid tähelepanu ka väljaspool Eesti piire Peterburi akadeemikute ringkonnas. 1849. a. märtsis pöördus tema poole akadeemik P. Köppen — Euroopa-Venemaa etnograafilise kaardi koostaja — palvega abistada teda selle töö juures. Oma kirjas Kreutzwaldile lausub ta tunnustavalt järgmist: „Suurima huviga olen lugenud Teie kirjutust pihkva eestlaste rahvalauludest Õpetatud Eesti Seltsi toimetustes ja palun lähemaid teateid eestlaste asustusala kohta sellel maa-alal.”¹¹

Köppen tõstas esile Kreutzwaldi kirjutuses esinevaid huvitavaid andmeid setu rahvastiku kohta, tema senist elavat osavõttu etnograafilistest uurimistest, mistõttu ta julgeb esineda nimetatud ettepanekuga.

Kreutzwald ei ütelnud ära kaasabist, kuigi andmete hankimine tekitas talle palju sekeldusi. Ta alustas nende kogumist isiklikult ja kirja teel. Isiklikult käis ta Pihkva kubermangus Liivimaa piiri ääres asuvas külales 1849. a. juulis. Kirjalikult pöördus ta andmete saamiseks mitmesuguste isikute ja ametiasutuste poole (mõisnikud, arstid, kirikuõpetajad, agronomid, Pihkva katastrikomisjon jt.). Vaatamata Kreutzwaldi usinale pärimisele olid vastused väga visad tulema. Pealegi hakkasid mõisnikud andmete nõudjat kahtlustama, arvates selle taga seisvat mõnd poliitilist konksu. Kreutzwald pöördus abisaamiseks Köppeni poole, et talle antaks Teaduste Akadeemia või Geograafia Seltsi poolt mingi tõend, milleks seda tehakse. Oma kirjades Köppenile kaebab Kreutzwald, et härrastel olevat tondihirm. „Nad kahtlustavad, et järelepärimisi tehtavat sellepärast, et kõrgemalt poolt tahevat talupoegadele isiklikku priiust anda.” Nagu Kreutzwald irooniliselt märgib, on selle ärahooldmiseks näit. Kutšina mõisnik oma „pärisorjad kiiresti vene rahvusesse ülendanud”.

Suuri raskusi tekitas samuti asjaajamine ametiasutustega, sest viimased osutasid äärmiselt ükskõiksust kirjadele vastamisel. Kreutzwaldi arvates võis ametnike mugavust ergutada vaid *nervus rerum gerendarum* — altkäemaks, või mõni kroonukäsk, millest nad kõrvale põigelda ei saa.

Vaatamata raskustele hangib Kreutzwald siiski 3 kuu jooksul vajalikud andmed ning saadab aruande kokkutulnud materjalide kohta augustis 1849. a. Köppenile. Hiljem nõuab Köppen aga veel lisaandmeid eestlaste asustuspaikadest Läti ja Vene aladel. Nii jätkabki Kreutzwald sellekohast kirjavahetust ja pöördumisi mitmesuguste isikute poole 1850. aastate algupoolel. Põhiliselt lõpetas ta andmestiku kogumise sama aasta aprillis, kuid hiljem saatis ta veel mitmel puhul lisateateid kuni 1851. a. kevadeni. Köppen hindab oma kirjas Kreutzwaldi abi väga tunnustavalt: „Avameel-

¹¹ Köppeni kiri Kreutzwaldile 19. III 1849.

selt tänades olen ma veendunud, et ma mingil teisel teel ei oleks saanud nii häid andmeid kui just teie kaudu.”¹²

Köppeni ja Kreutzwaldi kirjavahetusest ning muudest säilinud materjalidest selgub, et Kreutzwald hankis Köppenile hulk statistilisi andmeid Pihkva ja Vitebski kubermangudes ning Aluksne ümbruses leiduvate eestlastega asustatud külade kohta. Ühenduses sellega saatis ta teateid eestlaste elamute, riietusesemete, kommete, keele, asustuste vanuse ning rahva elutingimuste kohta. Kõige selle kõrval ei unustanud ta oma lemmikala — rahvaluulet. Ühes kirjas Faehlmannile märgib Kreutzwald, et ta statistilise andmesitiku kogumisel peab kõikjal silmas oma eesmärgi koguda muistendeid ja rahvalaule, ja et ta eriti väärtuslikuks peab tutvumist rahvalaulikutega, kelle poole edaspidi võib pöörduda. Setu rahvast aga hindab ta „armastusväärseks rahvakeseks, kelle hulgas viibida on meeldiv”.¹³ Tal on kavatsus sellest rahvast kirjutada edaspidi lähemalt.

Kuivõrd akadeemik Köppen hindas Kreutzwaldi abivalmidust ja tema mitmekesiseid huvialasid, osutab seegi fakt, et ta soovitas kuulsal vene akadeemikul, loodusteadlasel K. Baeril, kes tegeles sisevete kalastiku uurimise ajal, astuda kontakti Kreutzwaldiga Võrus. Baer saabuski Võrru 12. mail 1851, astus ühendusse Kreutzwaldiga, kes Baeri ülesandel organiseeris Võru järvede „tummade vee-elanikkude” püüki vastavate juhendite kohaselt.

Akadeemik Köppeni kaudu lõi Kreutzwald kontakti ka soomeugri ja kaukaasia keelte uurija Peterburi Teaduste Akadeemia liikme A. J. Sjögreniga. Sjögren oli juba 1849. a. avaldanud Vepe TA ajaloo-keeleteaduse osakonna bulletäänis (1850) kirjutuse, milles ta soome ortograafia seisukohtadelt lähtudes teravalt arvustas eesti keele vana kirjaviisi. Samu seisukohti kordas ta bulletääni järgmises köites. Ta näitas, et kirjaviis ei vasta rahvapärasele hääldusele ega sobi eesti keelele. Pärast seda, kui Kreutzwald kirjaga Köppenile (15. V 1851) saatis Sjögrenile edasiandmiseks oma arvamused eesti sõna „natuke” etimoloogia kohta, arenes tal kirjavahetus Sjögreniga, mis kestis peaaegu viimase surmani (viimane säilinud kiri sept. 1854, Sjögren suri jaanuaris 1855). Kirjavahetuse kaudu tutvus Kreutzwald lähemalt Sjögreni seisukohtadega, mille tagajärjel toimus murrang Kreutzwaldi keelelistes vaadetes. Sellest murrangust kõneleb ta lähemalt oma kirjas Õpetatud Eesti Seltsi sekretärile E. Sachssendahlile, kus ta mainib, et soome teadlane Sjögren on avanud tema silmad keele küsimustes.¹⁴ Tänu Sjögrenile on ta jõudnud selgusele, et kirjaviisi küsimust ei saa vaadelda rahva elust lahusoleva küsimusena, seepärast ei saa siis ka eesti keele ortograafias lähtuda saksa keele kirjaviisist. Sjögreni mõjul hakkas Kreutzwald uut kirjaviisi kasutama

¹² Köppeni kiri Kreutzwaldile 11. V 1850.

¹³ Kreutzwaldi kiri Faehlmannile 1. VIII 1849.

¹⁴ Kreutzwaldi kiri Sachssendahlile 16. IX 1851.

juba 1851. aastal. Tema samal aastal toimetatud „Maa-rahva Kasuline Kalender 1852 aasta peale” ilmuski esimesena uues kirja- viisis. Siitpeale asus Kreutzwald kõigutamatu järjekindlusega rün- dama reaktsioonileeri — Jannseni ja kirikumeeste iganenud seisu- kohti keeleküsimumustes.

Tundes elavat huvi eesti keele ja rahvapärimate vastu, tekkis Sjögrenil kavatsus uuesti välja anda XVII saj. lõpul J. W. Boec- leri avaldatud teos „Kohtlaste eestlaste ebausukombed, viisid ja harjumused”, mille tegelikuks koostajaks oli J. Forselius.¹⁵ Kuid et teos oli mõnes osas vananenud, vajab see arvestatavaid kommen- taare ja täiendusi ning Sjögreni arvates võis selle ülesandega kõige paremini toime tulla just Kreutzwald. Nõustunud Sjögreni ettepanekuga, asus Kreutzwald innu ja huviga kommentaaride kirjutamisele. Teos ilmus Peterburi Teaduste Akadeemia välja- andel.¹⁶ Oma tunnustuse Kreutzwaldile lausub Sjögren teose sissejuhatuses järgmiselt: „Niisugustel asjaoludel uskusin ma tegutsevat teaduse hüvides, ... kui ma säärasele eesti rahvapäri- muste täpsele tundjale, nagu seda on dr. Kreutzwald, ettepaneku tegin, lähtudes rahva usu ja töökspidamiste, kommete ja tavade tänapäeva seisukohalt, välja anda ja kriitiliselt valgustada Boecleri nime all tuntud teos. Niisugune ettevõte näis mulle seda soovita- vam, mida vähem alates Boeclerist on selle ala valgustamiseks, mida esmakordselt käsitleb tema teos, midagi tulusat korda saa- dud.”

Kreutzwaldi kommentaare nimetatud teoses jälgides näeme, et need ületavad 6—7-kordselt Forseliuse algteksti. Kreutzwald ei piirdunud ainult seletavate märkustega, vaid ta arvustas mineviku autori seisukohti, neid vajalikul määral respektierides, ja liitis siia hulk väärtuslikku lisamaterjali rahva kommetest ja tavadest oma isiklike tähelepanekute põhjal. Nagu Sjögren teose eessõnas tähendab, on Kreutzwald oma ülesande ootuste kohaselt täitnud „vaimukalt suure asjatundlikkusega”. See Sjögreni hinnang peab paika veel tänapäevalgi. Kommentaarid osutavad Kreutz- waldi head rahvaelu tundmist ja on tunnistuseks sellest, kui võrd lähedane oli ta kontakt mineviku kui ka oleviku rahvaelu aval- dustega.

Lisaks kõigele muule iseloomustab Kreutzwaldi kommentaare võitlev hoiak. Ta ei jäta kasutamata võimalust ironiliste märkuste tegemiseks, eriti kui asi puutub kirikuõpetajatesse või kiriklikesse talitustesse (lapseristimine, armulaud jms.). Kui mineviku autor kirikuõpetajaid manitseb valvsad olema, et eestlased armulaua- leiva tingimata alla neelaksid ja mitte suust ei võtaks ega pärast oma nõiatempudeks ei kasutaks, siis väidab Kreutzwald, et seda-

¹⁵ J. W. Boecler, „Der einfältigen Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten...”, 1685.

¹⁶ Der Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten. Mit auf die Gegenwart bezüglichen Anmerkungen beleuchtet von Dr. Fr. R. Kreutz- wald. St. Petersburg, 1854.

sama tegevust lihtrahvas ka Saksamaal, „seepärast ei ole mitte võimatu, et eestlased selle varjukülje oma valgusetoojatele (Minu sõrendus. — L. R.) võisid pärida” (lk. 64). Teose lõpul võtab Kreutzwald tõeks, et rahva hulgas on veel palju ebausku. Kuid ta ei süüdistata teda sellepärast, vaid konstateerib selle põhjusena hariduse ja vaimuvalguse puudust, mida „vaestele kohtlastele” eestlastele ei võimalda pärisorjuslik kord.

Viimase teosega sai Kreutzwaldi nimi üha tuttavamaks soomesugu keeli ja rahvaluulet uurivate vene akadeemikute ringis. Sjögreni kaudu algas 1854. a. Kreutzwaldi kontakt akadeemik A. Schiefneriga. Viimane oli väga mitmekülgne teadlane, filoloog, etnograaf ja folklorist, kes tegeles idamaade, kaukaasia jt. rahvaste keelte uurimise kõrval ka soome ja eesti etnograafia ning folkloori uurimisega. Muu hulgas avaldas ta Peterburi Teaduste Akadeemia bülletäänis ülevaate Kalevipoja-loost ning tõlkis saksa keelde eepose „Kalevala” (1852), mis võimaldas eestigi haritlastel, nende hulgas ka Kreutzwaldil, lähemalt tutvuda soome eeposega. Siin pole põhjust lähemalt peatuda Kreutzwaldi ja Schiefneri suhete juures, kuna see on igauhele kättesaadav nende 1953. aastal trükitis ilmunud kirjavahetuse kaudu. Olgu ainult tähendatud niipalju, et ka Schiefner hindas Kreutzwaldi kui eesti rahvaelu ja tema vaimse loomingu parimat tundjat. Tema sulest ilmunud eessõnas Kreutzwald-Neusi „Müütilistele ja maagilistele lauludele” (1854) hindab ta kõrgelt Kreutzwaldi kommentaare Boecleri teosele, Kreutzwaldi kaastööd Neusi toimetatud rahvalauludele ning lisab sellele tunnustavalt: „Nii äsjanimetatud nädalaajakirjas („Inland”) kui ka Opetatud Eesti Seltsi Toimetustes Tartus on dr. Kreutzwald avaldanud märkimisväärse arvu huvitavaid artikleid seoses eestlaste muinaslugude, kommete ja tavade, ja me võime rõõmu tunda, et samalt uurijalt varsti on ilmumas eesti Kalevipoja-loo poeetiline ümbertöötus eesti keeles...”

Schiefneri teeneks oli see, et ta pidevalt õhutas Kreutzwaldi jätkama tööd „Kalevipoja” koostamisel, ning mitte üksnes ei õhutanud, vaid püüdis võita ka eepose ilmumisele teeveeretatud takistused. Kreutzwaldi reis Peterburisse 1859. a. märtsis, isiklikud kokkupuuted 4 nädala jooksul Schiefneri, Wiedemanni, „Peterburi patriootide” (Köler, Karell) ja teiste eesti rahva saatusele kaasatundvate intelligentsi esindajatega kujunesid tõeliseks suursündmuseks ta elus. Peterburi akadeemikute, endiste ja uute sõprade ringis leidis ta abivalmis käsi, kes sõna ja teoga innustasid teda jätkama tööd „Kalevipoja” lõpuleviimiseks.¹⁷ Schiefneri otseks algatuseks oli Demidovi auhinna määramine Teaduste Akadeemia poolt Kreutzwaldile (1860), kusjuures ta suutis eepose vastu huvi äratada teistegi vene akadeemikute hulgas (prof. Sreznevski — tuntud slaavi keelte uurija). Eriliselt tuleb aga esile tõsta Schiefneri abivalmidust „Kalevipoja” rahvaväljaande ilmu-

¹⁷ Vrd. Kreutzwaldi kiri Reinthalile 7. ja 27. III 1859.

mise organiseerijana Soomes, mille ta sõna otseses mõttes tegi oma südameasjaks. Tegelikult oli see kaunis tülikas ettevõte. Teose trükkimise käigus rändasid korrektuurpoognad Kuopiost Peterburi kaudu Võrru ja sama teed tagasi. See kergendas suurel määral Kreutzwaldi vaeva ja oli talle pealegi kasulik majanduslikult, sest Akadeemia kaudu käivad postisaadetised olid maksuvabad. Nagu oma aukohustust eesti rahva vastu võtab Schiefner „Kalevipoja” trükipoognate isiklikku vastuvõttu sadamas ja nende edasitoimetamist Pihkva rongile.¹⁸

Kreutzwaldi üha hoogustuv tegevus keele ja folkloori küsimuste alal leiab tunnustavat esiletõstmist ka Teaduste Akadeemia väljaannete veergudel 1850. aastail. Nii Sjögren kui ka Schiefner tutvustasid Akadeemia bülletäänides Kreutzwaldi seisukohti nimetatud aladel. Kreutzwaldi saadetud andmed sõna „natuke” etümoloogiast avaldas Sjögren akadeemia bülletäänis.¹⁹ Samuti kasutas ta Kreutzwaldi andmeid oma pikemas artiklis sõna „vikkerkaar” kohta.²⁰ Kreutzwaldilt saadud materjale tutvustati Teaduste Akadeemia koosolekutel. Tema andmete põhjal avaldas Schiefner ülevaateid eesti rahvaluule alalt (muistendid ja muinasjutud, eestipärased kuunimetused).²¹ Otseselt Kreutzwaldi nime all kirjutas Teaduste Akadeemia bülletäänides, peale sõna „natuke” kohta, ilmunud ei ole.

Suhtlemine Peterburi akadeemikute ja eriti Schiefneriga aga on oluline veel ses mõttes, et viimase kaudu tutvus Kreutzwald mõnevõrra ka vene ja Venemaa teiste rahvaste folkloori küsimustega. Konkreetselt võiks siin esile tõsta näit. fakti, et Schiefner talle saatis oma Teaduste Akadeemia bülletäänis ilmunud artikli „Vene kangelaslugudest”, mis sisaldas tutvustava ülevaate tuntud vene rahvalaulude koguja ning avaldaja P. Rõbnikovi poolt kogutud rahvalauludest (bõliinad jm.).²²

Samuti tutvus Kreutzwald mõningate muude Venemaa rahvaste etnograafiat ja rahvaluulet käsitlevate Schiefneri kirjutustega Akadeemia bülletäänides või ka refereerituna Schiefneri kirjudes Kreutzwaldile.

Nagu näeme, toimus Kreutzwaldi suhtlemine akadeemikutega vastastikuse teadmiste rikastamise tähe all. Kuigi Kreutzwaldi avaldatud seisukohad tänapäeval pole enam kõigis küsimustes paikapidavad, on ta kaastöö siiski hinnatavaks panuseks teadusliku uurimise edasiviimisel kaasajal.

¹⁸ Vrd. Schiefneri kiri Kreutzwaldile 11. VI 1862.

¹⁹ Fr. Kreutzwald, Bemerkungen über das Estnische Wort „natuke”. *Mélanges russes* II (1851), lk. 23—25.

²⁰ A. J. Sjögren, Ueber die Bedeutung des Estnischen Namens für den Regenbogen: vikkerkaar. *Mélanges russes* II (1851), lk. 105—136.

²¹ *Mélanges russes*, 1854, 1857, 1859, 1861.

²² „Песни, собранные П. Н. Рыбниковым”, I—IV, 1861—1867.

A. Schiefner, Zur russischen Heldensage. *Mélanges russes* IV (1861), lk. 230—248.

Sjögreni ja Schiefneri kõrval tuleb aga kahilemata esile tõsta ka Kreutzwaldi kokkupuuteid keeleteadlase akadeemik F. J. Wiedemanniga. Wiedemann oli sipelga usinusega töömees, mitte mingisugune kabinetiteadlane, nagu teda on iseloomustatud „Suures nõukogude entsüklopeedias”. Suure osa oma kapitaalsete teoste eestiksaks sõnaraamatu (ilm. 1869) materjalist kogus ta isiklikult Eestimaal kihelkonnast kihelkonda liikudes, milles igaüks võib veenduda Akadeemiales esitatud keeleuurimisreiside aruannetest ja ka kirjadest Kreutzwaldile. Juba sõnaraamatu koostamisidee tekkimisel oli Wiedemann veendunud selles, et Kreutzwaldi abi talle on möödapääsmatu. Selle palvega pöörduski ta 5. mail 1861 oma esimeses kirjas Kreutzwaldi poole, avaldades arvamist, et viimane on kõigist kaasajal elavatest eestlastest kõige võimelisem teda abistama selles ettevõttes.

Järgnevatel aastatel külastas Wiedemann oma reisirõdu korduvalt Kreutzwaldi Võrus ja sai temalt väärtuslikku keelelist materjali sõnaraamatu tarvis. Kreutzwaldi teeneid sel alal tõstab ta esile oma aruannetes, kirjutades järgmist: „Eesti keele sõnaraamatu jaoks oli harukordselt kasulik minu viibimine Võrus. Seal dr. Kreutzwald valdab keelt paremini kui ehk ükski teine...” Ja ta annab järgnevas üksikasjaliku ülevaate, mis laadi oli Kreutzwaldilt saadud materjal. Kreutzwaldi keeletundmist hindab ta eriti veel sellelt seisukohalt, et ta siit sai „hulk sõnu ja õmapäraseid kõnekäände... Nende hulka kuuluvad nimelt ümberütllused ja piltlikud väljendused, millest eesti keel nii rikas ja mis sagedasti on nii iseloomulikud rahva karakterile ja mõtlemisviisile”.²³

Pärast seda, kui Wiedemannil oli valminud sõnaraamat ja eesti keele grammatika, selgus, et tema kätte nende tööde koostamisel oli kogunenud hulk mitmesugust folkloristlikku materjali. Ta süstematiseeris selle materjali ja toimetas trüki suure kogu eesti vana-sõnu, kõnekäände, mõistatusi, kommete jm. kirjeldusi („Aus dem inneren und äusseren Leben der Ehsten”, 1876). Viimases on avaldatud ka Kreutzwaldilt saadud folkloristlikku materjali, mida tunnustavalt eessõnas rõhutab teose väljaandja.

Jälgides Kreutzwaldi koostööd Wiedemanniga, näeme, et Kreutzwald oma põhjaliku eesti keele ja rahvaelu tundmisega etendas siin esijoones andja osa. Kahjuks pole säilinud Kreutzwaldi kirjad Wiedemannile. Kuid olemasolevad vastused lubavad oletada, et see materjal, mis Wiedemann Kreutzwaldilt sai suuliselt või ka kirjalikult, oli hinnatavaks panuseks Wiedemanni keeleteaduslike uurimuste teostamisel.

Käesolevas ettekandes on püütud esijoones konkretiseerida Kreutzwaldi kokkupuuteid teadlastega Peterburi Teaduste Akadee-

²³ F. J. Wiedemann, Erster Bericht... Mélanges russes IV (1862), lk. 249—254.

mia liinis, välja arvatud H. Neus, kes polnud akadeemik, kuigi omas viimastega tihedaid sidemeid. Meile kõigile on teada, et Kreutzwaldi kontakt väljaspool kodumaad ei piirdunud ainult eeltoodud teadlastega. Ühenduses „Kalevipoja” ja „Eesti rahva ennemuistsete juttude” ilmumisega sai Kreutzwaldi nimi sajandi keskpaiku tuttavaks nii põhja pool Soome lahte kui ka Läänes. Tema elutõesse suhtusid hindavalt soome kaasaja keele-, rahvaluule- ja ajalooteadlased, nagu näiteks E. Lönnrot, A. Ahlquist, Jul. Krohn, O. Donner ja Yrjö-Koskinen. Nendega pidas Kreutzwald sidet kirja teel 1860. ja 1870. aastail. E. Lönnroti, Yrjö-Koskineni ja Jul. Krohniga puutus ta kokku isiklikult nende külaskäigul Võrru.

Juba 1844. a. oli „Kalevala” koostaja E. Lönnrot eesti keele tundmaõppimise otstarbel viibinud Eestis. Tema reis ulatas Tartu ja Lõuna-Eestisse, mispuhul ta möödaminnes külastas ka Võrus Kreutzwaldi.

Soome keeleteadlane ja kirjanik A. Ahlquist viibis 1854. a. Tartus ning avaldas hiljem ülevaate eesti kirjandusest, milles esile on tõstetud ka Kreutzwaldi osa kaasaja eesti kirjanduse ja folkloristika arendamisel.²⁴ Hinnates viimase mitmekülgset tegevust kirjanduse ja teaduse rindel, valis Soome Kirjanduse Selts 1855. a. veebruaris Kreutzwaldi oma korrespondeerivaks liikmeks. See austuseavaldus tihendas Kreutzwaldi sidemeid ülalnimetatud soome haritlastega, kes olid koondunud Soome Kirjanduse Seltsi ümber.

Kontakt soome teadlastega osutab elavale huvile, mida tunti sealpool lahte eesti rahva, tema kirjanduse, hariduslike olude ja kaasaja elutingimuste vastu. Meeleldi jagas Kreutzwald oma teadmisi nendel aladel ajaloolasele Yrjö-Koskinenile tema „Eesti Postimehe” toimetajale saadetud sellekohase küsimustiku kohta (1866). Ühenduses selle pöördumisega aga selgus kurb tõsiasi, et terves Tartus ei leidunud võimelist vastajat küsimustele, mistõttu kimbutusse sattunud tuli abi otsida Võru „teadjalt”. Tänu sellele on meil säilinud kirju, mis olulist valgust heidavad Kreutzwaldi vaadetele eesti rahvusküsimuses.

Soome teadlastel koos Peterburi akadeemikutega on vaieldamatult teeneid Kreutzwaldi „Kalevipoja” rahvaväljaande ja „Eesti rahva ennemuistsete juttude” ilmumise võimaldamisel Soomes kui vabama tsensuuriga maal. Nagu Kreutzwald toonitab (kirjas Ahlquistile jm.), oli see toleaeagsetes oludes ainuke võimalus saata need teosed eesti rahva kätte.

Kokkupuudete kaudu soome intelligentsiga tutvus Kreutzwald vabamates tingimustes areneva soome rahva kultuuri ja kirjanduse saavutustega. Kibedustundega pidi ta konstateerima oma sugu-

²⁴ A. Ahlquist, Viron nykyisemmästä kirjallisuudesta. „Suomi...” 1855, lk. 1—109.

rahva mahajäämust hariduslikul alal võrreldes soome rahvaga.²⁵ Viimase saavutused aga tiivustasid teda võitluse jätkamisele balti erikorrast tingitud kammitsate vastu, mis takistasid eesti rahvast sammumast vabaduse ja vaimuvalguse teed.

Võrreldes eeltooduga on Kreutzwaldi suhted Lääne-Euroopa teadlastega tagasihoidlikud. Senistel andmetel on siin tegemist võrdlemisi juhuslike kokkupuudetega, mõne kirjaga, mis ühel või teisel põhjusel on saadetud mõnele välismaa professorile (näit. toetuse taotlus M. Veskele jms.). Erandiks on Kreutzwaldi kontakt W. Schottiga, idamaa keelte professoriga Berliinis, kes agaralt tegutses „Kalevipoja” tutvustajana esimeste vihkude ilmumisest alates ning avaldas Berliini Teaduste Akadeemia toimetustes a. 1863 ulatuslikuma uurimuse „Kalevipojast” (Die estnischen Sagen von „Kalewi-poeg”). Temalt on säilinud Kirjandusmuuseumis 28 kirja Kreutzwaldile.

Tehes lõpuks mõningaid kokkuvõtteid võime öelda, et Kreutzwaldi isikus on meil tegemist mitmekülgsede huvidega kultuuri-tegelasega, kes suutis oma pingelise kutsetöö kõrval ära teha suure hulga kaasaegset teadust edasiviivat tööd. Selles tegevuses ei lähtunud ta isikliku kasusaamise eesmärkidest, vaid esijoones soovist teenida oma rahvast, sirutada talle abistavat kätt sirguajamiseks sellega, et ta temast üha rohkem kõneles, kirjutas, tema mineviku pärimusi väärtustada püüdis. Selles mõttes lõi ta meelsasti sidemeid kaasaegsete eesrindlikult mõtlevate inimestega, eriti aga nendega, kes huvi tundsid eesti rahva mineviku ja oleviku ning eesti keele vastu. Ja siin leidiski ta oma eesmärkide teostamisel tõhusat toetust Peterburi akadeemikute ja soome teadlaste poolt, kes soojalt kaasa tundsid Kreutzwaldi üritustele ja kellele ta enam kui üks kord osutas suuri teeneid oma mitmekülgsede teadmistega eesti rahva elust. Sidemed Peterburiga õhutasid teda üha uutele pingutustele. Kontakt akadeemikute kui ka „Peterburi patriootidega” tihenes kuni isikliku külastamiseni, uute sõprusidemetega loomiseni ja vanade uuendamiseni.

Kogu Kreutzwaldi tegevus, tema teosed ja laialdane kirjavaetus on veenvaks tõenduseks tema võitlusvalmidusest uue ja edasiviiva eest. Selles võitluses sammus ta nõukogude ühiskonnas tänapäevalgi eriti hinnatavat vastastikuse teadmiste ja kogemuste vahetamise teed.

Juba kaasajal julgesid eesrindlikud inimesed hinnata Kreutzwaldi väärtust oma rahva ja teaduse eest võitlejana. Kuid seda ei tahtnud tunnustada kitsarinnaline balti-saksa seltskond ega ka hilisemal ajal natsionalistlikult häälestatud kodanlik eesti intelligents, kes nägi temas ainult „Võru erakut”.

Hinnates Kreutzwaldi tänapäeval võime kahel käel alla kirju-

²⁵ Kreutzwaldi kiri Yrjö-Koskinenile 23. VIII/4. IX 1866.

tada hinnangule, mille Kreutzwaldile andis juba ta eluajal soome rahvaluule-uurija Helsingi ülikooli prof. Jul. Krohn:

„Häbi, igavene häbi Eesti- ja Liivimaa kitsarinnalistele, midagi kõrgemat mõistmata härradele, kes lasksid niisugusel mehel oma jõu ära kulutada töös, mida tuhanded teisedki oleksid tema asemel võinud teha, ja ei andnud temale mahti selleks tööks, mille tarvis tema üksi rohkem kui kõik teised oli loodud! Igal teisel maal, kus teaduse ja hariduse edendamine kallid asi on (armastusest oma isamaa vastu rääkimata), oleks Kreutzwaldi pärast professorikoht asutatud, seal aga ei mõtelnud selle peale üksi!”²⁶

²⁶ Fredrik Reinhold Kreutzwald. Virolaisten Lönnrot. „Suomen Kuva-lehti” 1880, nr. 191.

О СВЯЗЯХ ФР. Р. КРЕЙЦВАЛЬДА С ПЕРЕДОВОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЕЙ, В ЧАСТНОСТИ, С РУССКИМИ АКАДЕМИКАМИ

Кандидат филол. наук Л. Рауд
Тартуский Учительский Институт

Резюме

В юбилейных изданиях, посвященных эстонскому просветителю-демократу Фр. Р. Крейцвальду, справедливо подчеркивались его связи с современной ему передовой интеллигенцией, в частности, с русскими академиками. Задача настоящей статьи — конкретизировать и охарактеризовать эти связи и их значение в деятельности Крейцвальда.

Расцвет творческой и общественной деятельности Крейцвальда падает на 1850—1870 гг. В этот период он стал выдающимся общественным деятелем, сознательно использовавшим народное творчество как оружие в борьбе против крепостнического и национального гнета.

Работая врачом в г. Выру, Крейцвальд уже в 1830-ых годах начал публиковать в прибалтийско-немецкой печати свои статьи, посвященные эстонскому фольклору, этнографии и народному быту. Эти статьи Крейцвальда имели целью вовлечь передовую интеллигенцию в борьбу за интересы поработенного народа. В то же время он принимал активное участие в начинаниях, направленных на изучение прошлого и настоящего Эстонии и эстонского народа. Он проводил организованные Ученым Эстонским Обществом археологические раскопки в южной Эстонии и знакомил общественность с их результатами на страницах изданий Общества и периодической печати. В этой области особенно ценны заслуги Крейцвальда по открытию и описанию древних могильников. Наряду с археологическими исследованиями, Крейцвальд занимался в 1840-ых годах собиранием произведений народной поэзии у эстонцев Псковской губернии. Своей деятельностью в этих областях Крейцвальд заслужил полное признание современников, как выдающийся знаток памятников эстонской старины.

Весьма плодотворным было сотрудничество Крейцвальда с издателем эстонского фольклора Х. Нейсом, в сборнике которого

«Эстонские народные песни» (1850—1852) было опубликовано свыше 60 записанных Крейцвальдом народных песен. Плодом их совместной работы было издание Петербургской Академии Наук «Мифологические и магические песни эстонцев» (1854). Своими публикациями в области устного народного творчества Крейцвальд обратил на себя внимание в кругах петербургских академиков. Академик П. И. Кеппен обратился к нему с просьбой при-слать данные об эстонских поселениях в Псковской губернии для составления этнографической карты Европейской России. Несмотря на большие трудности, связанные с собиранием этих дан-ных, Крейцвальд весьма успешно выполнил порученную ему работу.

Через посредство Кеппена Крейцвальд вошел в сношения с академиком А. И. Шёгреном, под влиянием которого он перешел на новую орфографию по финскому образцу. По предложению Шёгрена он приступил к составлению комментариев к вышедшему в XVIII в. труду Бёклера «Языческие обычаи и обряды эстонцев», который был издан Петербургской Академией Наук в 1854 г. При посредничестве Шёгрена Крейцвальд вступил в контакт с фольклористом и исследователем восточных и кавказских языков, академиком А. А. Шифнером.

Академик Шифнер оказал Крейцвальду ценную помощь в деле опубликования эстонского народного эпоса «Калевипоэг». Он всячески поощрял Крейцвальда в его работе над эпосом и старался устранить препятствия на пути к его изданию. По инициа-тиве академиков Шифнера и Видемана Петербургская Академия наук присудила Крейцвальду за эпос «Калевипоэг» Демидовскую премию (1860). Благодаря эффективному содействию Шифнера удалось выпустить в Финляндии народное издание эпоса (1862). По приглашению петербургских академиков Крейцвальд провел целый месяц в Петербурге, что явилось крупным событием в его жизни.

Как Шёгрэн, так и Шифнер в бюллетенях Академии и на ее собраниях делали сообщения о работах Крейцвальда в области фольклористики и языкознания. Благодаря их посредничеству Крейцвальд познакомился в известной мере также с вопросами фольклора русского и других народов России. Своими глубокими знаниями в области эстонского языка Крейцвальд оказал боль-шую помощь академику Видеману, предоставив ему ценные мате-риалы для составления капитального эстонско-немецкого словаря.

Помимо связей с петербургскими академиками и представи-телями прогрессивной интеллигенции в России, у Крейцвальда были тесные сношения также с современными ему финскими языковедами, фольклористами и историками (Лённрот, Алквист, Юрьё-Коскинен и др.). Финским ученым, как и петербургским академикам, принадлежат неоспоримые заслуги по выпуску в свет народного издания «Калевипоэга» и «Старинных эстонских народ-ных сказок» Крейцвальда в Финляндии, как в стране с более

свободной цензурой. По сравнению с рассмотренными выше связями Крейцвальда, его сношения с западноевропейскими учеными носили, по имеющимся данным, весьма сдержанный характер.

В лице Крейцвальда мы чтим культурного деятеля с разносторонними интересами, вся жизнь которого была направлена на служение родному народу. В своей деятельности он нашел энергичную поддержку со стороны петербургских академиков и финских ученых. Произведения и обширная переписка Крейцвальда являются убедительным доказательством его постоянной готовности к борьбе за все новое и прогрессивное. И в этой борьбе он шел путем взаимного обмена знаниями и опытом, путем, который высоко ценится и в настоящее время в советском обществе.